

วิธีการเพื่อความปลอดภัยในคดีสิ่งแวดล้อม

The application of safety measures in environmental cases

ปาริชาติ สายจันดี¹

Parichat Saichandee¹

¹อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษอย่างรุนแรง เนื่องจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม กฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการทางอาญาเป็นโทษปรับหรือโทษริบทรัพย์สินไว้ แต่เนื่องจากการกำหนดอัตราโทษปรับนั้น ยังมีความรุนแรงไม่มากพอที่จะควบคุมการก่อมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมได้ ดังนั้น มาตรการที่มีความเหมาะสมและสามารถบังคับใช้ควบคู่กับการลงโทษปรับหรือริบทรัพย์สินก็ได้ คือ วิธีการเพื่อความปลอดภัย ได้แก่ 1) การห้ามประกอบอาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 50 และ 2) การเรียกประกันทัณฑ์บน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 46-47

คำสำคัญ: วิธีการเพื่อความปลอดภัย/ สิ่งแวดล้อม/ นิติบุคคล/ การลงโทษ/ มลพิษ

Abstract

A Thailand is currently face up to environmental and pollution problem, as a result of country development in the way of industry. An industrial factory control, in order to, is not illegal to the environment and pollution. The law establishes a criminal penalty or measures for the confiscation of property. That determining penalty, however, is not serious enough to control industries pollution, so the measures are appropriate and enforceable with penalties and forfeiture are the measure of safety, including the prohibition of certain occupations in accordance with article 50 and insurance parole in accordance with article 46-47 of the penal code

Keyword: measure of safety / environmental / Juristic persons / punishment / pollution

บทนำ

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 โลกได้ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหามลพิษ ทำให้ประชาชนทุกฝ่ายเริ่มตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลก เช่น ภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล สภาพอากาศที่แปรปรวน การเกิดปฏิกิริยาเรือนกระจก การเกิดฝนกรด การเกิดช่องโหว่ของชั้นบรรยากาศ รวมทั้งการเกิดโรคร้ายแรงอันเกิดจากสภาวะมลพิษเป็นเหตุให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เป็นต้น จากปัญหาต่างๆเหล่านี้ เป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการพัฒนาอุตสาหกรรม และกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างให้เกิดมลพิษ จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ได้มีการคิดมาตรการต่างๆ เพื่อใช้ในการควบคุมการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ท้ายที่สุดก็ยังคงพบว่ามีมลพิษสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สุนีย์ มัลลิกะมาลัย, 2542)

ในส่วนของประเทศไทย สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากผลของการพัฒนาประเทศ มีความต้องการในการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนอยู่ดีกินดีขึ้น โดยเปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม จึงเกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเป็นจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในส่วนของด้านการเกษตรกรรมนั้น ก็มีการพัฒนาการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นกัน เพื่อรองรับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจด้วย โดยเกษตรกรส่วน

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

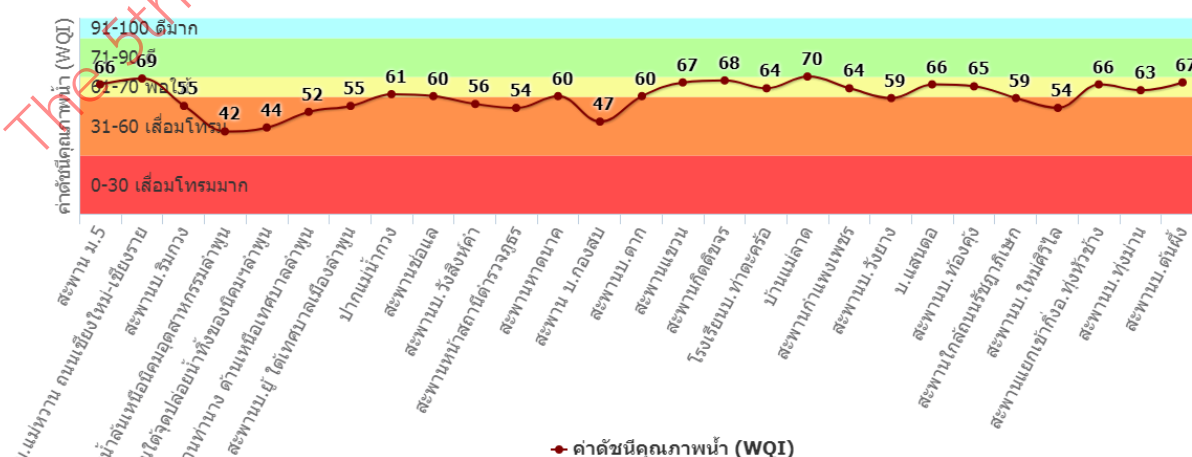
ใหญ่หันมาใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เร็วและส่งขายได้ทันเวลา แต่การใช้สารเคมีเหล่านั้นจะปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม ทั้งในดินและแหล่งน้ำ อีกทั้งยังคงตกค้างสะสมเป็นเวลานาน จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณใกล้เคียงอีกด้วย (บุญธิดา เปล่งแสง, 2551)

กิจกรรมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นนั้น เราไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าส่วนใหญ่แล้วผู้ก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ หรือเสียงนั้น คือโรงงานอุตสาหกรรม หากปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับมาตรการการควบคุมปริมาณสารเคมี ที่ปล่อยสู่แหล่งน้ำ ดิน หรือทางอากาศไม่ให้เกินกว่าปริมาณที่กำหนด และมีส่วนร่วมกับชุมชนในการป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดปัญหามลพิษด้านมลพิษ ย่อมต้องรับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีประเด็นน่าจะพิจารณาว่ากรณีนิติบุคคลเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมนั้น แม้จะมีการลงโทษนิติบุคคลที่กระทำผิด แต่นิติบุคคลไม่เกรงกลัวหรือเข็ดหลาบจากการได้รับโทษ จึงจะพบได้บ่อยครั้งว่านิติบุคคลได้กระทำผิดซ้ำอีก เพราะการลงโทษนิติบุคคลมีข้อจำกัดเรื่องของสภาพบังคับทางอาญากล่าวคือ การจะลงโทษนิติบุคคลได้นั้น จะกระทำได้เพียงลงโทษปรับและโทษริบทรัพย์สินเท่านั้น ส่วนโทษสถานอื่นสภาพไม่เปิดช่องให้ใช้กับนิติบุคคลได้ เช่น จะให้นิติบุคคลถูกสั่งกักกัน หรือจำคุกก็ไม่สามารถทำได้ ซึ่งโทษปรับและโทษริบทรัพย์สินที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่อาจป้องกันและป้องปรามการกระทำผิดและไม่อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิติบุคคลได้เท่าที่ควร เนื่องจากนิติบุคคลมักจะมีทัศนคติว่าการดำเนินการโดยคำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในต้นทุนทำให้เกิดค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ฉะนั้น นิติบุคคลจึงยอมที่จะเสียค่าปรับตามกฎหมายมากกว่าการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะว่าอัตราค่าปรับตามกฎหมายอาญาของไทยนั้นไม่สูงมากนัก และเป็นอัตราเดียวที่ใช้กับบุคคลธรรมดา ซึ่งในการที่นิติบุคคลจะเสียค่าปรับนั้นแทบจะไม่ได้รับผลกระทบจากการเสียค่าปรับนั้นเลย ดังนั้น มาตรการลงโทษทางอาญาแก่นิติบุคคลของไทยในปัจจุบันจึงไม่สามารถป้องปรามการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมได้ และยังไม่อาจเข้ามาแก้ไขความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดของนิติบุคคลได้อีกด้วย

ตัวอย่าง สถานการณ์มลพิษทางน้ำในลุ่มน้ำปิง ณ ปัจจุบัน (ผลการตรวจคุณภาพน้ำเมื่อเดือนพฤษภาคม 2561) พบว่า จากจุดตรวจวัดคุณภาพน้ำ ลุ่มน้ำปิง มีดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 60 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม

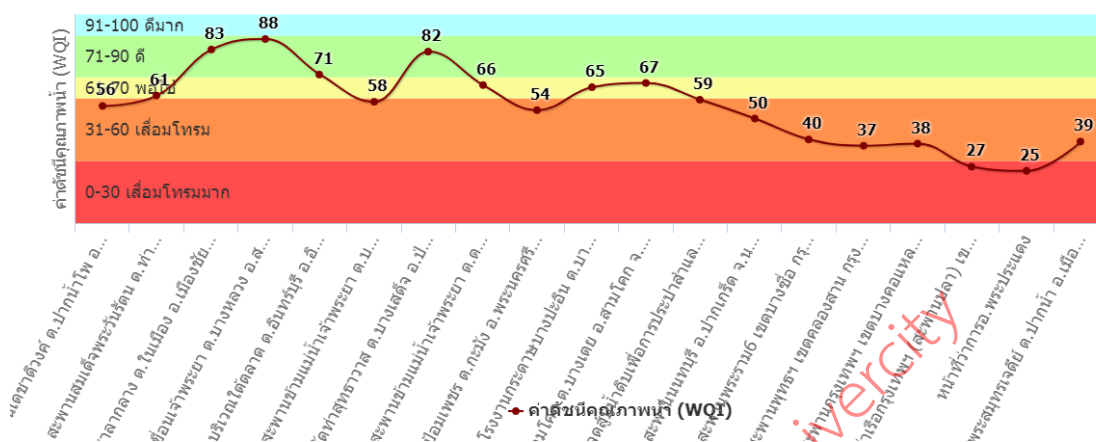
กราฟลำดับดัชนีคุณภาพน้ำ (Water Quality Index) จุดตรวจวัดคุณภาพน้ำ ลุ่มน้ำปิง

ภาพที่ 1 ตัวอย่าง สถานการณ์มลพิษทางน้ำในลุ่มน้ำปิง
ที่มา : สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ, 2561

กราฟค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (Water Quality Index) จุดตรวจวัดคุณภาพน้ำ แม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 2 ตัวอย่าง สถานการณ์มลพิษทางน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ณ ปัจจุบัน (ผลการตรวจคุณภาพน้ำเมื่อเดือนพฤษภาคม 2561) พบว่า จากจุดตรวจวัดคุณภาพน้ำ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 56 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม (ที่มา : สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ, 2561)

ดังนั้น ในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเสนอมาตรการที่จะป้องกันและปราบปรามการก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติได้อีกทางหนึ่ง นั่นคือมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย เนื่องจากมาตรการนี้มีข้อดีคือมีความเหมาะสมที่นำมาใช้กับบุคคล อาจจะนำมาใช้ควบคู่กับการลงโทษปรับ หรือในกรณีที่เกิดเหตุแล้วว่าเป็นผู้เกิดให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

2. ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.1 ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม”

“สิ่งแวดล้อม” นั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากจะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงกรอบหรือขอบเขตแห่งปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าครอบคลุมไปในเรื่องอะไรที่เป็นสิ่งแวดล้อมบ้าง The Canadian Environmental Protection Act, 1988 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” คือ ส่วนประกอบของโลกและรวมถึง อากาศ พื้นดินน้ำ บรรยากาศทุกชั้น อินทรีย์และอนินทรีย์สาร และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และระบบทางธรรมชาติที่รวมส่วนประกอบอากาศ พื้นดินและน้ำด้วย (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

“สิ่งแวดล้อม” ตามความหมายทั่วไป จะมีความหมายที่กว้างครอบคลุมถึงทุกสิ่ง ทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อตัวเราในแง่ใดแห่งหนึ่ง แต่หาก พิจารณาในความหมายของกฎหมายคำว่า “สิ่งแวดล้อม” จะมีความหมายครอบคลุมเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งและมีขอบเขตที่แคบกว่า กล่าวคือ จะมีความหมายเฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็น ที่จะต้องกำหนดกรอบหรือขอบเขตของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ให้ชัดเจนว่ามีความหมายครอบคลุมในเรื่องใดบ้าง เช่น เรื่องน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ ขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จำเป็นต้องพิจารณาความหมายของคำเหล่านี้จากค่านิยมของกฎหมาย และปรับเข้ากับหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ให้ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ไว้ในมาตรา 4 ว่าหมายถึง “สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและ ชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น” จากคำนิยามดังกล่าว เรา สามารถแยกประเภทของสิ่งแวดล้อมตามความหมายของกฎหมายออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (อุดมศักดิ์ สนธิพงษ์, 2556)

- 1) สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural Environment)

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตซึ่งจัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งที่ไม่มีชีวิตซึ่งจัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ โดยทั้ง ๒ ประการดังกล่าวจะต้อง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาทิ พืช สัตว์ แร่ธาตุ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ

2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment)

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิต เช่น อาคาร บ้านเรือน ถนน สะพาน รถยนต์ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์และการค้นคว้าทาง วิทยาศาสตร์ เช่น การตัดต่อทางพันธุกรรม และการผสมพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นต้น

2.2 มลพิษทางน้ำ

มลพิษทางน้ำ หมายถึง สภาวะที่น้ำเสื่อมคุณภาพ หรือมีคุณสมบัติ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีสิ่งแปลกปลอมที่ไม่พึงปรารถนาปนเปื้อน เช่น สารเคมี เชื้อโรค สารกัมมันตรังสี ความร้อน เป็นต้น ทำให้เกิดความเสียหายต่อการใช้ประโยชน์ที่พึงประสงค์

น้ำเสีย หมายถึง น้ำที่ผ่านกิจกรรมการใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ แล้ว จาก ชุมชน บ้านเรือน สถานประกอบการต่างๆ ตลอดจนอุตสาหกรรมต่างๆ

3. มาตรการบังคับทางปกครองในคดีสิ่งแวดล้อม

มาตรการบังคับทางปกครอง เป็นสภาพบังคับที่เกิดจากการกระทำทางปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นมาตรการที่ใช้วิธีการออกคำสั่งให้ปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติ หากมีการฝ่าฝืนคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจอาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตหรือสั่งปรับผู้กระทำความผิดได้ตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งจะมีผลต่อผลประกอบการของผู้กระทำความผิด การปรับในทางปกครองนี้ต่างจากการปรับในทางอาญา เนื่องจากการปรับทางปกครองเป็นการปรับที่ต่างจากการปรับในทางอาญา เพราะเป็นการปรับที่เกิดจากฝ่าฝืนคำสั่งทางปกครอง

การนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นมาตรการที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด ไม่ว่าจะในส่วนของการประกาศกำหนดค่ามาตรฐานต่างๆ การออกคำสั่งให้ต้องปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติ การออกใบอนุญาต การระงับใบอนุญาตหรือการเพิกถอนใบอนุญาต มาตรการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น โดยมากจะเป็นมาตรการที่นำมาใช้เป็นอันดับต้นๆ ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่หากมีผู้ประกอบการรายใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือประกาศที่กำหนดไว้ ก็ชอบที่ใดมาตรการทางอาญามาบังคับใช้เป็นลำดับต่อไป โดยถือว่าการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นการกระทำความผิดทางอาญาจึงต้องลงโทษทางอาญาต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการทางปกครองที่นำมาใช้ยังมีปัญหาหลายประการ อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าพนักงานไม่อาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ได้ เนื่องจากการกีดกันจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เช่น หากมีการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมโดยโรงงานที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งหรือประกาศปิดโรงงาน ซึ่งจะเกิดผลกระทบคือคนตกงานจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐนั้นอาจจะถูกคนเหล่านั้นเดินประท้วงกดดันเพื่อไม่ให้ปิดโรงงานหรือเพื่อกดดันให้มีคำสั่งเปิดโรงงานใหม่ก็เป็นได้ หรือการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเนื่องจากสาเหตุการทุจริตในหน้าที่ก็เป็นอีกประการหนึ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้การใช้มาตรการบังคับทางปกครองไม่ได้ผลเท่าที่ควรและอาจจะส่งผลให้การกระทำความผิดนั้น ไม่ถูกนำมาดำเนินคดีตามกฎหมายอีกด้วย

4. วิธีการเพื่อความปลอดภัย

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ในคดีอาญา ในทางอาญาเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สิ่งที่สำคัญต่อการกระทำความผิด จะมีทั้งในด้านการปราบปรามและในด้านการป้องกัน สำหรับปฏิกิริยาในด้านการปราบปรามก็คือ การลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนในด้านการป้องกัน ได้แก่ การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิด วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงถูกกำหนดขึ้นตามสภาพที่เป็นอันตรายซึ่งบุคคลนั้นแสดงออกมาน่าจะกระทำความผิดขึ้นในอนาคต รัฐจึงต้องหาวิธีการมิให้ความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมเกิดขึ้นหรือมิให้เกิดขึ้นอีกอันเป็นการป้องกันการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นใน

อนาคต ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพบังคับ กล่าวคือ โทษเป็นสภาพบังคับที่รัฐจะบังคับใช้แก่บุคคลภายหลังจากที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดแล้ว แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการที่รัฐนำมาใช้ก่อนที่จะมีการกระทำความผิดหรือมีการกระทำความผิดแล้วไม่ให้เกิดมากระทำความผิดอีก (วินัย ล้าเลิศ, 2551)

4.1 ความหมายของวิธีการเพื่อความปลอดภัย

คำว่า “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” ในความหมายโดยทั่วไปนั้น คือ วิธีการต่างๆ ที่บุคคลสถาบันต่าง ๆ หรือรัฐ นำมาใช้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ตัวเอกชน สถาบัน ทรัพย์สิน สังคม ในการกินอยู่ การประกอบอาชีพ การคมนาคม การปกครอง การบริหาร ฯลฯ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามนัยความหมายทางกฎหมาย ในฐานะที่เป็นมาตรการซึ่งใช้บังคับต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่มีสภาพน่ากลัวว่าจะกระทำความผิดแทนโทษหรือเป็นมาตรการที่ใช้บังคับต่อผู้กระทำความผิดผนวกกับโทษ (พัฒนไชย ยอดพยุง, 2533)

มูลเหตุที่ต้องมีวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามนัยนี้จะกล่าวถึงนี้ ก็เนื่องจากการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดโดยพึงเล็งเฉพาะบุคคล เพราะยังมีบุคคลเฉพาะรายที่โทษไม่อาจกีดกันการกระทำของเขาได้อยู่ หรือโทษไม่อาจกระทำแก่บุคคลเหล่านั้นได้ เช่น คนกระทำความผิดติดนิสัย คนจรจัดไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและมีได้ประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพ ผู้กระทำความผิดเพราะเสพสุราเป็นอาชญา เพราะเสพยาเสพติดให้โทษ ผู้กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ เด็กที่ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายคนวิกลจริต นอกจากนี้ การลงโทษจะทำให้ต่อเมื่อได้มี การกระทำความผิดขึ้นแล้วก่อนที่ผู้ใดจะได้กระทำความผิดขึ้นแม้จะมีพฤติการณ์น่ากลัวอันตรายแสดงว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดขึ้นก็ดี ยังไม่มีทางจะลงโทษผู้นั้นได้ จึงต้องมีวิธีการเพื่อความปลอดภัยขึ้นเพื่อป้องกันและปฏิบัติต่อผู้ที่มีสภาพเป็นอันตรายต่อสังคมมิให้กระทำความผิดขึ้นในอนาคต (วิธีการเพื่อความปลอดภัยซึ่งใช้บังคับต่อผู้น่าจะก่อเหตุร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46, ต่อบุคคลผู้เป็นภัยต่อสังคมตามคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 22 สั่ง ณ วันที่ 13 ตุลาคม 2519 การจับทรัพย์สินไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32)

ดังนั้น ความหมายของวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามนัยความหมายทางกฎหมาย คือ มาตรการที่รัฐใช้บังคับแก่บุคคลเป็นรายบุคคลเพื่อป้องกันผู้ที่มีสภาพน่ากลัวว่าจะกระทำความผิดหรือ ผู้ที่มองในแง่อาชญาว่าเป็นผู้ที่มีสภาพเป็นอันตรายต่อสังคม มิให้กระทำความผิดหรือกระทำความผิดขึ้นอีก

4.2 หลักเกณฑ์วิธีการเพื่อความปลอดภัย

ในปัจจุบันมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ตามความในมาตรา 12 บัญญัติว่า “วิธีการเพื่อความปลอดภัยจะ ใช้บังคับแก่บุคคลได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ใช้บังคับได้เท่านั้น...” (วินัย ล้าเลิศ, 2551) ซึ่งในหลักเกณฑ์วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ตามความในมาตรา 39 บัญญัติถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ 5 ชนิด ด้วยกัน คือ

- 1) กักกัน (ป.อ.มาตรา 40 ถึงมาตรา 43)
- 2) ห้ามเข้าเขตกำหนด (ป.อ.มาตรา 44, 45 และ 46 วรรคสอง)
- 3) เรียกประกันทัณฑ์บน (ป.อ.มาตรา 46, 47)
- 4) คุ่มตัวไว้ในสถานพยาบาล (ป.อ.มาตรา 48, 49)
- 5) ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง (ป.อ.มาตรา 50)

4.2.1 กักกัน ความหมายของคำว่า “กักกัน” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40 บัญญัติว่า “กักกัน คือ การควบคุม ผู้กระทำความผิดติดนิสัยไว้ในเขตกำหนด เพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อตัด นิสัย และเพื่อฝึกหัดอาชีพ” ตามบทบัญญัตินี้กักกันเป็นเรื่องป้องกันสังคมให้ปลอดภัย ดังนั้น การกักกันจึงกำหนดไว้เพื่อป้องกันการกระทำความผิดต่อไปอีก อันเป็นการทำให้สังคมหรือ ผู้อื่นปลอดภัยจากการกระทำของผู้นั้น เพื่อตัดนิสัย อันเป็นการเปลี่ยนความเคยชินต่อการกระทำความผิดให้เป็น ความเคยชินในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่อุปนิสัย ทัศนคติและวิถีของผู้นั้น และเพื่อฝึกหัดอาชีพ โดยนำผู้ถูกกักกันมาฝึกหัดอาชีพ เพื่อจะได้รู้คุณประโยชน์ของการ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ทำงาน รักษาน และรู้จักประกอบอาชีพเพื่อได้ใช้อาชีพเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของตนและครอบครัวภายหลังจากกักกันแล้ว (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2556)

4.2.2 หลักเกณฑ์การห้ามเข้าเขตกำหนด มีดังนี้

- 1) ต้องเป็นคดีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยไม่จำกัดความผิด
- 2) ต้องมีพฤติการณ์ที่สมควรจะสั่งห้ามเข้าเขตกำหนด เพื่อความปลอดภัยแก่ประชาชน
- 3) กำหนดเวลาห้ามเข้าไปต้องไม่เกิน 5 ปีนับจากวันพ้นโทษ
- 4) คำสั่งห้ามนั้นศาลต้องสั่งในคำพิพากษาที่ลงโทษ จะสั่งภายหลังที่มีคำพิพากษาแล้วไม่ได้
- 5) ศาลมีอำนาจสั่งห้ามได้เองโดยโจทก์ไม่ต้องมีคำขอให้ห้าม

4.2.3 เรียกประกันทัณฑ์บน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 ได้บัญญัติถึงเหตุที่ศาลจะสั่งให้ใช้ บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย 2 กรณีคือ

- 1) ถ้าความปรากฏแก่ศาลตามข้อเสนขอของพนักงานอัยการว่าผู้ใดจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการใดให้เกิด ความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ หรือ
- 2) ในการพิจารณาความผิดใด ถ้าศาลไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้อง แต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการทั้งสองกรณีนี้ถ้าเป็นการกระทำของบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีแล้ว ศาลจะสั่งดังนี้
  - สั่งผู้นั้นให้ทำทัณฑ์บนว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายดังกล่าวตลอดเวลาที่ศาลกำหนดไม่เกิน 2 ปี ถ้าผิดทัณฑ์บนยอมให้ใช้เงินตามที่ศาลกำหนดไม่เกินห้าหมื่นบาท และศาลจะสั่งให้มีประกันทัณฑ์บนนั้นด้วยหรือไม่ก็ได้
  - ถ้าผู้นั้นไม่ยอมทำทัณฑ์บนหรือหาประกันไม่ได้ ศาลมีอำนาจสั่งกักขังผู้นั้นจนกว่าจะยอมให้ทำทัณฑ์บนหรือหาประกันได้ไม่เกิน 6 เดือน หรือมิฉะนั้นศาลจะสั่งห้าม ผู้นั้นเข้าไปในเขตกำหนดตามมาตรา 45 ก็ได้ โดยศาลจะสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง จะสั่งทั้งสองอย่างไม่ได้
  - ถ้าผู้นั้นยอมทำทัณฑ์บนและทำผิดทัณฑ์บน ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในทัณฑ์บน ถ้าผู้นั้นไม่ชำระจะถูกบังคับเช่นเดียวกับ ค่าปรับตามมาตรา 29 และมาตรา 30 (ป.อ.มาตรา 47)

ข้อสังเกต การกระทำของบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 ที่ ศาลจะสั่งให้ทำทัณฑ์บนได้นั้น ต้องปรากฏว่าการกระทำนั้นยังไม่ถึงขั้นเป็นความผิดตามกฎหมาย

4.2.4 คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล กรณีศาลจะสั่งให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยสั่งคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล มีเหตุกระทำได้ 2 กรณีคือ

- 1) ถ้าศาลเห็นว่า การปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรครจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตามมาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้ (ป.อ.มาตรา 48)
- 2) ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เสพสุราเป็นอาจิม หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษและศาลได้กำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพสุรา เสพยาเสพติดให้โทษภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือวันปล่อยตัว เพราะรอกการกำหนดโทษ

4.2.5 ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือ วิชาชีพนั้นต่อไปอาจจะ
กระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการ ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นที่มีกำหนดเวลาไม่
เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้” ตามมาตรานี้ศาลจะสั่งห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ โดยอาศัยโอกาสหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือ
วิชาชีพ

2) ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้นั้นตามความผิดนั้นแล้ว

3) ศาลเห็นว่าถ้าให้ผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอีก อาจจะทำให้
กระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก

4) ศาลจะสั่งห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพไว้ในคำพิพากษาที่ลงโทษนั้น ก็ได้มี
กำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี นับจากวันพ้นโทษนั้น

5) ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งศาลเช่นนี้ มีความผิดตามมาตรา 196 ด้วย

ตัวอย่าง เช่น การตั้งสถานพยาบาลรักษาโรคเป็นอาชีพ แต่กลับรับจ้างทำแท้ง ศาลจะพิพากษา
ให้ห้ามการประกอบอาชีพอีกตามระยะที่ศาลกำหนด หรือมีอาชีพขับรถรับจ้าง (TAXI) แต่ฉวยโอกาสขู่เชิญชิงเอา
ทรัพย์สินของผู้โดยสาร หรือมีอาชีพเป็นยามแต่รู้เห็นเป็นใจให้คนร้ายเข้ามาโจรกรรมทรัพย์สิน เป็นต้น เมื่อศาลพิพากษา
ให้ลงโทษ สำหรับความผิดนั้นแล้ว ศาลเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอีก อาจจะทำให้
กระทำความผิด
เช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นที่มีกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปีนับแต่วัน
พ้นโทษไปแล้วก็ได้ (วินัย ล้าเลิศ, 2551)

5. วิธีการเพื่อความปลอดภัยในคดีสิ่งแวดล้อม

เจตนารมณ์ของการลงโทษทางอาญาในกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งยังมีความแตกต่างจาก
เจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาทั่วไป ดังนั้น โทษทางอาญาในกฎหมายสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้มีเพื่อลงโทษผู้กระทำ
ความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีมุ่งเน้นในเรื่องของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและป้องกันมิให้ทรัพยากรธรรมชาติถูก
ทำลายหรือได้รับความเสื่อมโทรม จึงได้มีการนำมาตราการอื่นมาใช้เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น การรับ
ทรัพย์สิน การยึดทรัพย์สิน การบริการสังคม เป็นต้น แม้ว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมจะไม่ได้มีเจตนาในการลงโทษบุคคล แต่
เป็นการมุ่งคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อมีการกระทำความผิดก็ย่อมต้องมีการลงโทษและโทษที่จะลงได้นั้น ก็ต้อง
บรรลุวัตถุประสงค์ในส่วนของกรที่ยังไม่ให้มีการกระทำความผิด หรือห้ามมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก การ
แก้ไขผู้กระทำความผิดและการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อันเป็นเครื่องมือการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
วิธีหนึ่งรวมไปถึงมาตรการเสริม เช่น หลัก Command and Control จึงอาจกล่าวได้ว่าในการนำมาตราการต่างๆ มา
ใช้ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องมีความหลากหลายและหนักเบาไปตามสถานการณ์ เพื่อให้การคุ้มครอง
สิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากที่สุด (สายใจ อุชชิน, 2551)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษทางอาญา แต่เป็นมาตรการบังคับอีก
อย่างหนึ่ง ซึ่งประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้มีขึ้น เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัย ฉะนั้น ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้
ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้น นิติบุคคลก็ย่อมต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะเน้นในลักษณะของ
โทษปรับหรือโทษริบทรัพย์สิน แต่เนื่องจากการกำหนดโทษปรับนั้นมีอัตราค่าปรับเท่ากับผู้กระทำความที่เป็น
บุคคลธรรมดา ซึ่งมีอัตราที่ยังถือว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับความเสียหายที่เกิดกับสิ่งแวดล้อม นิติบุคคลที่ขาดจิตสำนึก
ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม และคิดว่าการดูแลรักษาหรือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็น
ต้นทุน และเป็นต้นทุนที่มีมูลค่ามาก นิติบุคคลจึงมักใช้วิธีการที่จะเสียค่าปรับเป็นโทษทางอาญาที่ได้รับจากการ
กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (ธนาพร บุญโสภาคย์, 2559)

5.1 ความหมายของนิติบุคคล

บุคคลซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เรียกว่า บุคคลธรรมดา และคำว่าบุคคล ยังหมายถึงกลุ่ม
บุคคลหรือองค์กรซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ที่ไม่ใช่บุคคลธรรมดา และให้มีสิทธิ และหน้าที่
ตามกฎหมาย เรียกว่า นิติบุคคล และบุคคล มี 2 ประเภท คือ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บุคคลธรรมดา หมายถึง คนหรือมนุษย์ปุถุชนซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้เขียนบทความ ผู้อ่านบทความ

นิติบุคคล คือ บุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นเพื่อให้มีความสามารถ มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบได้ตามกฎหมายเหมือนกับบุคคลธรรมดา แม้ว่านิติบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่ก็ไม่สามารถกระทำการเหมือนกับบุคคลธรรมดาได้ทุกเรื่อง เนื่องจากนิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลสมมติที่ไม่มีชีวิต ร่างกาย และสติปัญญาเหมือนกับบุคคลธรรมดา ดังนั้น นิติบุคคลจึงต้องมี “ผู้แทนนิติบุคคล” เพื่อแสดงออกถึงสิทธิ หน้าที่ และความประสงค์ของนิติบุคคล

5.2 มาตรการทางอาญาที่ใช้กับนิติบุคคล

นิติบุคคลที่ต้องรับผิดชอบทางอาญา สามารถแบ่งออกเป็นนิติบุคคลตามนิติบุคคลเอกชนและกฎหมายมหาชน ซึ่งนิติบุคคลเอกชนนั้นเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งและขอจดทะเบียนและได้รับอนุญาต ตามที่กฎหมายที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน บริษัท สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น โดยเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่ได้กำหนดหรือตกลงกันไว้ เช่น การจัดตั้งหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด เพื่อประกอบธุรกิจการค้าแสวงหากำไร เป็นต้น

นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน เป็นนิติบุคคลที่เกิดขึ้นโดยมีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นโดยมี วัตถุประสงค์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล

ถึงอย่างไรก็ตาม นิติบุคคลทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีที่มาจากกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่นิติบุคคลทั้ง 2 ประเภทเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นต่างก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาเหมือนกัน เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดให้ไม่ต้องรับผิดชอบ

ตามปกติทั่วไปแล้ว แม้นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนจะเป็นนิติบุคคลที่เป็นหน่วยงานของรัฐในลักษณะต่างๆ เมื่อกระทำความผิดก็ต้องรับโทษเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น กรณีหน่วยงานราชการปล่อยน้ำเสีย หรือโรงพยาบาลของรัฐกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งอธิบดีผู้อำนวยการกองหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา เพราะถือว่าเป็นผู้แทนของนิติบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งในทางปฏิบัติถือว่าหน่วยงานราชการจะไม่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาและส่งผลให้ความรับผิดชอบของผู้แทนเหล่านั้นตกไปด้วย อาจจะเพราะผู้ที่ฟ้องคดีก็คือรัฐ โดยผ่านทางอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในขณะที่ผู้กระทำความผิดก็เป็นหน่วยงานราชการที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเช่นกันทำให้เกิดเป็นมิติที่แปลก ประหลาดหากเทียบว่ารัฐคือบุคคลหนึ่งการฟ้องตัวเองจึงเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นไม่ได้ อีกทั้งหากมีการลงโทษโดยการปรับเช่นเดียวกับนิติบุคคลเอกชนค่าปรับที่จ่ายไปก็จะไม่ต่างกับการจ่ายเงิน จากกระเป๋าซ้ายไปไว้ที่กระเป๋าขวา เพราะค่าปรับที่เสียไปก็ต้องถูกส่งกลับมายังรัฐตามระเบียบกระทรวงการคลัง นอกจากนี้ รัฐยังมีหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลสิ่งแวดล้อมโดยตรงอยู่แล้วเมื่อเกิดความเสียหายอย่างใดขึ้น รัฐก็ต้องเข้าไปฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำจากผู้ใด เพียงแต่รัฐมีสิทธิเรียกเก็บเงินจากผู้ก่อให้เกิดมลภาวะนั้นได้เท่านั้น แต่หากจะไม่มีกรลงโทษการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายเลยนั้น ก็อาจจะทำให้หน่วยราชการขาดความระมัดระวังในการปฏิบัติตามกฎหมายที่มุ่งจะคุ้มครองสิ่งแวดล้อม อีกทั้งราชการก็เป็นหน่วยงานใหญ่ มีหน่วยงานมากมาย หากหน่วยงานเหล่านั้นกระทำการโดยขาดจิตสำนึกก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ไม่ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นก็ดูจะไม่เป็นธรรมแก่สังคมเช่นกัน (สายใจ อุชชิน, 2551. หน้า 125-126)

5.3 มาตรการบังคับทางอาญาด้านโทษในคดีสิ่งแวดล้อมที่ใช้กับนิติบุคคลในต่างประเทศและในประเทศไทย

มาตรการบังคับทางอาญาด้านโทษถือเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมทุกฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการข่มขู่และยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิด แต่เนื่องจากโทษที่มีอยู่ออกแบบมาเพื่อใช้กับบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นบุคคลตามธรรมชาติ จะสามารถรับการลงโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง จึงถือเป็นโทษที่มีความรุนแรงเพราะโทษ เหล่านี้ส่งผลต่อชีวิต ร่างกายและเสรีภาพที่เจ้าของชีวิตย่อมต้องหวงแหนมาก แม้โทษปรับและริบทรัพย์สินจะมีผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดเช่นกัน แต่ก็ยังน้อยกว่าโทษที่กล่าวมา เพราะหากยังมีชีวิตและเสรีภาพก็ยังมีโอกาสที่จะแสวงหาให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้นใหม่

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

แต่ในกรณีของนิติบุคคลนั้นจะแตกต่างกันออกไปจากบุคคลธรรมดา เนื่องจากสภาพของนิติบุคคลนั้น เป็นเพียงบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นตามกฎหมาย จึงไม่มีชีวิตและเนื้อตัวร่างกายอย่างคนธรรมดา ทำให้ไม่อาจนำโทษที่มี อยู่มาลงโทษแก่นิติบุคคลได้ทุกอย่าง เพราะโทษที่จะลงถูกจำกัด โดยสภาพของนิติบุคคลนั่นเอง (สายใจ อุชชิน, 2551. หน้า 127)

มาตรการบังคับจากความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวทำให้ สามารถศึกษาได้จากตัวอย่าง ดังนี้

5.3.1 ในกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียมีการกำหนดโทษ และอัตราโทษที่จะใช้แก่นิติบุคคลและบุคคลธรรมดาแตกต่างกันโดยโทษที่จะใช้แก่บุคคลธรรมดานั้นประกอบไปด้วย โทษจำคุกและโทษ ปรับ ส่วนนิติบุคคลจะใช้โทษปรับเพียงอย่างเดียวแต่โทษปรับสำหรับนิติบุคคลนั้นจะมีอัตราสูง กว่าบุคคลธรรมดา มาก เช่น ตามกฎหมายว่าด้วยอากาศสะอาด (The Clean Air Act หรือ CAA) ของประเทศ สหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดโทษในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลธรรมดาจะต้องถูก ปรับสูงถึง 100,000 เหรียญสหรัฐและจำคุก 1 ปี ส่วนกรณีนิติบุคคลอาจถูกปรับถึง 500,000 เหรียญสหรัฐและอาจถูกปรับเพิ่มเป็นสอง เท่าหากเป็นการกระทำความผิดซ้ำ หรือในประเทศออสเตรเลียก็ใช้อัตราโทษปรับอย่างสูงแก่นิติบุคคลเช่นกัน ตัวอย่าง ในรัฐ New South Wales ที่กำหนดให้กรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดอาจต้องถูกลงโทษเป็นเงิน สูงถึง 1,000,000 เหรียญออสเตรเลียส่วนบุคคลอาจถูกจำคุก 7 ปีและโทษปรับ 250,000 เหรียญออสเตรเลีย สำหรับข้อหาที่มีความผิดร้ายแรง ซึ่งจะเห็นได้ว่า อัตราโทษปรับสำหรับนิติบุคคลนั้นสูงกว่าบุคคลธรรมดาถึง 5 เท่า สำหรับกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา และ 4 เท่าสำหรับประเทศออสเตรเลีย

5.3.2 ในส่วนประเทศญี่ปุ่นและประเทศสิงคโปร์ก็มีการแยกโทษที่ใช้แก่นิติบุคคลออกจากบุคคลธรรมดา เช่นเดียวกันแต่ประเทศสิงคโปร์ยังมีการนำไปใช้เฉพาะในกฎหมายว่าด้วยของเสียอันตราย หรือ The Hazardous waste (Control of Export, Import and Transit) Act ซึ่งได้เอาแม่แบบมาจากกฎหมายของ ประเทศออสเตรเลีย

5.3.3 สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่มีมีการแยกโทษที่จะใช้แก่บุคคลธรรมดาและ นิติบุคคลออกจากกัน ทำให้โทษที่ใช้แก่บุคคลธรรมดากับนิติบุคคลเป็นอย่างเดียวกัน โดยโทษที่นำมาใช้นั้นประกอบ ไปด้วยโทษจำคุก ปรับและริบทรัพย์สิน

ในกรณีโทษปรับที่นำมาใช้กับนิติบุคคลนั้นในบาง พระราชบัญญัติอาจมีอัตรา ค่าปรับสูงถึง 500,000 บาท ความผิดที่จะมีอัตราค่าปรับสูงเช่นนี้ก็มีย่อยมาก

ส่วนการริบทรัพย์สินนั้น แม้จะเปิดโอกาสให้รับทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์หรือ เครื่องจักรที่ใช้ในการกระทำความผิดพระราชบัญญัตินี้กลับใช้ในความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรเป็น ส่วนใหญ่ เช่น ป่าไม้หรือประมงแต่ในส่วนของผู้ก่อมลพิษที่สร้างปัญหาผลกระทบอย่างรุนแรงในรูปของการประกอบ อุตสาหกรรมมีเพียงในส่วนของปิโตรเลียมและแร่เท่านั้นและเฉพาะบางความผิดเท่านั้นที่จะรับได้ (สายใจ อุชชิน, 2551. หน้า 128)

6. การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาถึงโทษที่ใช้แก่นิติบุคคลตามกฎหมายไทยแล้วเห็นว่าโทษที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมกับ การกระทำความผิดของนิติบุคคลเนื่องจากอัตราโทษที่ใช้นั้น ยังถือว่าต่ำมาก เมื่อเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ สภาพแวดล้อม สังคม และถึงแม้มีการลงโทษนิติบุคคลที่ก่อมลพิษแล้ว ก็ไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดของ นิติบุคคลได้

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากนำมาตราวิธีการเพื่อความปลอดภ้ยมาใช้ควบคู่ไปด้อยพร้อมกับการ ลงโทษ หรือบังคับใช้มาตรการก่อนมีความผิดเกินขึ้นจะเป็นการดี ทั้งนี้ วิธีการเพื่อความปลอดภ้ยสามารถนำไปใช้ได้ กับการกระทำความผิดอาญาได้ทุกประเภท แต่มีข้อจำกัดบางอย่างเกี่ยวกับการนำไปใช้แก่นิติบุคคล โดยสภาพแล้ว วิธีการเพื่อความปลอดภ้ยที่จะนำมาใช้แก่นิติบุคคลได้นั้น คงจะนำมีเพียง 1) การห้ามประกอบอาชีพบางอย่างและ 2) การเรียกประกันทัณฑ์บนเท่านั้น

6.1 การห้ามประกอบอาชีพบางอย่างนั้น เมื่อนำมาใช้กับนิติบุคคลที่กระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีผลอาจจะทำให้นิติบุคคลนั้นถูกยกเลิก

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ใบอนุญาตประกอบกิจการตลอดไปหรือการยกเลิกชั่วคราวตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ หรืออาจจะถูกห้ามมิให้เข้าเขตพื้นที่ที่ประกอบการได้อีกซึ่งตามมาตราดังกล่าวมา จะช่วยให้ลดการกระทำความซ้ำซ้อนอีก กล่าวคือ ทำให้นิติบุคคลเกิดความเข็ดหลาบได้มากกว่าการยอมรับเสียค่าปรับ อีกทั้ง มาตรการนี้ยังก่อให้เกิดการป้องกันและควบคุมมลพิษในสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายให้กลับมา อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด ซึ่งผลดีของการบัญญัติไว้เช่นนี้ วิเคราะห์ได้ว่าการบัญญัติไว้ในวิธีการเพื่อความปลอดภัยทำให้ไม่ต้องมีการบัญญัติในเรื่องของการดำเนินกิจการอีกก็ได้ แต่สิ่งสำคัญก็คือการที่ศาลจะใช้อำนาจในส่วนของวิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้หรือไม่เท่านั้น

6.2 การเรียกประกันทัณฑ์ วิธีการเพื่อความปลอดภัยในส่วนของการเรียกประกันทัณฑ์บนและการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ยังมีความเหมาะสมกับการนำมาใช้แก่นิติบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการประกันทัณฑ์บนนั้น ยังไม่จำเป็นต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพียงแต่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการใดให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ ศาลก็สั่งให้ผู้นั้นทำประกันทัณฑ์บนโดยกำหนดจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุร้าย หรือจะไม่กระทำความผิดดังกล่าวตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนดและจะสั่งให้มีประกันหรือไม่ก็ได้

ทั้งนี้ การเรียกประกันทัณฑ์บนดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ที่กระทำความผิดไม่กล้ากระทำความผิดได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งถือว่าการบัญญัติไว้เช่นนี้มีส่วนช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2556). **กฎหมายอาญา ภาค 1** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธนาทร บุญโสภากย์. (2559). **ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและควบคุมมลพิษในสิ่งแวดล้อม**. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- พัฒนาไชย ยอดพยุง. (2533). **วิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 48**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัย ล้าเลิศ. (2551). **กฎหมายอาญา 1** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สายใจ อุชชิน. (2551). **มาตรการทางอาญาที่ใช้แก่นิติบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2542). **การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2556). **กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2556). **กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.